

УДК 616-092.4:616.12-008.1:614.876:577.125.33

О. О. Мардашко, д-р біол. наук, проф.,

Г. Ф. Степанов, канд. мед. наук, доц.,

В. А. Штанько, канд. мед. наук, доц.

РОЛЬ КРЕАТИНКИНАЗНОЇ СИСТЕМИ У ФУНКЦІОНУВАННІ РІЗНИХ ВИДІВ М'ЯЗОВОЇ ТКАНИНИ У НАЩАДКІВ ОПРОМІНЕНИХ ТВАРИН

Одеський державний медичний університет, Одеса, Україна

УДК 616-092.4:616.12-008.1:614.876:577.125.33

А. А. Мардашко, Г. Ф. Степанов, В. А. Штанько

РОЛЬ КРЕАТИНКИНАЗНОЙ СИСТЕМЫ В ФУНКЦИОНИРОВАНИИ РАЗНЫХ ВИДОВ МЫШЕЧНОЙ ТКАНИ У ПОТОМКОВ ОБЛУЧЕННЫХ ЖИВОТНЫХ

Одесский государственный медицинский университет

Цель работы — изучение роли креатинкиназной системы в функционировании разных видов мышечной ткани у потомков облученных животных. Установлено, что у 1-месячных крысят, рожденных от облученных в дозе 0,5 Гр животных, функционирование креатинкиназной системы существенно не изменяется. С увеличением дозы облучения родителей до 1,0 и 3,0 Гр в мышечной ткани крысят постепенно уменьшается содержание креатина, общая активность креатинкиназы, ее КК-ММ формы и митохондриальной формы и наиболее низких значений они достигают у потомков животных, облученных в дозе 3,0 Гр, что оказывает негативное влияние на функцию скелетной и сердечной мышцы.

Физическая нагрузка 1-месячных крысят с увеличением дозы облучения их родителей приводит к истощению резервов креатинкиназной системы в мышечной ткани. Это проявляется существенным снижением содержания креатина и креатинина в тканях, падением общей активности креатинфосфокиназы в мышцах за счет КК-ММ и митохондриальной форм фермента.

Ключевые слова: облучение, физическая нагрузка, потомки, креатинкиназная система.

UDC 616-092.4:616.12-008.1:614.876:577.125.33

O. O. Mardashko, G. F. Stepanov, V. A. Shtanko

ROLE OF CREATINE-KINASE SYSTEM IN FUNCTIONING DIFFERENT KINDS OF THE MUSCLE TISSUE IN POSTERITY FROM IRRADIATED ANIMALS

The Odessa State Medical University, Odessa, Ukraine

The purpose of work was study of the role of creatine-kinase system in the function ation of the different kinds of muscle from the irradiated animals posterity. It is established that functioning of the creatine-kinase systems does not change essentially in the 1-month-old posterity from irradiated in the dose of 0.5 Gy animals. With increasing of an exposure dose of parents up to 1.0 and 3.0 Gy in muscle from the 1-month-old posterity the creatine content, the general activity of creatine kinase, its CK-MM form and mitochondrial forms fractionally decreases till the lowest values in the posterity in the animals irradiated in the dose of 3.0 Gy that renders negative influence on sceletal and a cardiac musle function.

The exercise loading in 1-month-old posterity with augmentation of irradiation dose of their parents leads to depletion of creatine-kinase system reserves in a muscle. It is displayed by essential depression of the maintenace of creatine and creatinine in tissues, decreasing of the general activity of creatine kinase in the muscles due to CK-MM and mitochondrial forms of ferment.

Key words: irradiation, an exercise loading, posterity, creatine-kinase system.

Як відомо, благополуччя та процвітання будь-якої країни залежить від здоров'я населення. В Україні виростає покоління, народжене людьми, що отримали певні дози іонізуючої радіації, а аналіз захворюваності серед цих дітей свідчить про посилення тиску мутагенного фактора [1; 2]. Тому на особливу увагу заслуговує дослідження на-

слідків дії радіації на фізіологічну повноцінність нащадків [3–5]. У опроміненних осіб та їх дітей значно знижується фізична працездатність [6; 7]. З огляду на вищевказане, метою цієї роботи було вивчення ролі креатинкиназноЇ системи у функціонуванні різних видів м'язовоЇ тканини у нащадків опроміненних тварин.

Матеріали та методи дослідження

Для проведення експерименту статевозрілі щури були піддані тотальному одноразовому гамма-опроміненню ^{60}Co [8]. Дослідження були проведені на 1-місячних щурятах масою 38–42 г.

Тварини були розподілені на такі групи:

- 1) щурята, народжені від інтактних тварин;
- 2) щурята, народжені від тварин, опроміненних у дозі 0,5 Гр;
- 3) щурята, народжені від тварин, опроміненних у дозі 1,0 Гр;
- 4) щурята, народжені від тварин, опроміненних у дозі 3,0 Гр;
- 5) щурята, народжені від інтактних тварин, через 1 год після фізичного навантаження;
- 6) щурята, народжені від тварин, опроміненних у дозі 0,5 Гр, через 1 год після фізичного навантаження;
- 7) щурята, народжені від тварин, опроміненних у дозі 1,0 Гр, через 1 год після фізичного навантаження;
- 8) щурята, народжені від тварин, опроміненних у дозі 3,0 Гр, через 1 год після фізичного навантаження.

У кожній групі було по 8 тварин.

Вміст креатину, креатиніну в скелетному та серцевому м'язях тварин виявляли за допомогою набору реактивів АТ «РЕАГЕНТ» м. Дніпропетровська і виражали в мікромолях на один грам досліджуваної тканини. Активність креатинкінази

(КК) та її ізоферментів визначали спектрофотометрично і виражали в наномолях на 1 г білка за 1 с [9]. Моделювання фізичного навантаження здійснювалося шляхом плавання тварин при температурі води 25–26 °С у посуді з тягарем, маса якого становила 10 % від маси піддослідних тварин.

Отримані результати піддавали статистичній обробці з використанням комп'ютерних програм [10].

Результати дослідження та їх обговорення

Порівнюючи зміни метаболізму креатину у тканинах 1-місячних щурят, народжених від опроміненних у різних дозах тварин, з інтактними щурятами, слід зазначити, що мала доза опромінення батьків (0,5 Гр) суттєво не впливає на вміст креатину, креатиніну та загальну активність креатинкінази та її ізоформ у тканинах.

Зі збільшенням дози опромінення батьків до 1,0 та 3,0 Гр у скелетних м'язях щурят поступово зменшується вміст креатину, загальна активність КК (табл. 1), її КК-ММ форми та мітохондріальної форми (табл. 2) і найнижчих значень вони досягають у нащадків тварин, опроміненних у дозі 3,0 Гр. Вміст креатиніну істотно зростає лише у нащадків тварин, опроміненних у дозі 1,0 Гр, а збільшення дози опромінення батьків до 3,0 Гр спричинює майже подвійне зменшення вмісту креатиніну у цій тканині порівняно з попередньою дозою.

Таблиця 1

Вміст креатину, креатиніну й активність креатинфосфокінази у різних видах м'язової тканини нащадків опроміненних тварин, $n=8$, $M \pm m$

Показники креатинкіназної системи	Інтактні щурята	Щурята, народжені від опроміненних у різних дозах тварин			Інтактні щурята після фізичного навантаження	Щурята, народжені від опроміненних у різних дозах тварин, після фізичного навантаження		
		0,5 Гр	1,0 Гр	3,0 Гр		0,5 Гр	1,0 Гр	3,0 Гр
Скелетний м'яз								
Креатин	10,860± ±0,870	11,790± ±1,020	9,383± ±0,912	7,906± ±0,750*	8,941±0,530	7,829± ±0,510*	6,788± ±0,610*	5,354± ±0,500*
Креатинін	0,188± ±0,017	0,219± ±0,017	0,242± ±0,020*	0,128± ±0,011*	0,242±0,020*	0,221± ±0,015	0,140± ±0,011*	0,097± ±0,007*
Креатинкіназа	61,26± ±5,50	63,17± ±6,18	47,75± ±4,52	41,60± ±4,05*	86,07±8,05*	65,27± ±6,20	28,930± ±3,060*	24,720± ±2,240*
Серцевий м'яз								
Креатин	6,083± ±0,580	6,338± ±0,650	5,371± ±0,508	4,663± ±0,410*	5,566±0,510	5,000± ±0,450	3,571± ±0,310*	2,585± ±0,190*
Креатинін	0,116± ±0,012	0,137± ±0,014	0,140± ±0,010	0,088± ±0,007*	0,155±0,012*	0,129± ±0,010	0,076± ±0,007*	0,050± ±0,005*
Креатинкіназа	4,283± ±0,330	4,985± ±0,480	3,691± ±0,290	3,295± ±0,255*	5,438±0,520*	4,465± ±0,340	2,812± ±0,290*	2,822± ±0,220*

Примітка. У табл. 1 і 2: * — вірогідність відмінностей порівняно з інтактними щурятами.

Ізоферментний спектр креатинфосфокінази різних видів м'язової тканини у нащадків опромінених тварин, n=8, M±m

Ізоферменти креатинфосфокінази	Інтактні щурята	Щурята, народжені від опромінених у різних дозах тварин			Інтактні щурята після фізичного навантаження	Щурята, народжені від опромінених у різних дозах тварин, після фізичного навантаження		
		0,5 Гр	1,0 Гр	3,0 Гр		0,5 Гр	1,0 Гр	3,0 Гр
Скелетний м'яз								
КК-ММ	56,26± ±5,42	57,87± ±5,33	43,63± ±4,22	36,75± ±3,55*	80,60±7,82*	60,42± ±5,50	24,13± ±2,21*	19,74± ±1,75*
КК-МВ	3,160± ±0,270	3,590± ±0,330	3,364± ±0,350	3,647± ±0,355	3,406±0,290	3,473± ±0,315	3,880± ±0,325	3,975± ±0,330
МТ-КК	1,838± ±0,180	1,711± ±0,180	0,756± ±0,082*	1,202± ±0,100*	2,036±0,190	1,290± ±0,100*	0,939± ±0,090*	0,742± ±0,070*
Серцевий м'яз								
КК-ММ	1,842± ±0,180	2,089± ±0,020	1,439± ±0,140	1,182± ±0,100*	2,836±0,230*	2,150± ±0,175	1,046± ±0,100*	0,860± ±0,075*
КК-МВ	1,071± ±0,090	1,322± ±0,105	1,419± ±0,135*	1,407± ±0,132*	1,006±0,110	1,344± ±0,095*	1,359± ±0,105*	1,678± ±0,150*
МТ-КК	1,285± ±0,110	1,428± ±0,136	0,833± ±0,080*	0,882± ±0,075*	1,396±0,115	0,955± ±0,080*	0,690± ±0,070*	0,532± ±0,050*

Ідентичні зрушення спостерігаються й у міокарді нащадків опромінених тварин. Це стосується як вмісту креатину, креатиніну, так і загальної активності КК, її КК-ММ, КК-МВ і мітохондріальної форм.

Аналізуючи отримані результати, можна припустити, що однією з причин порушення функції м'язової системи у нащадків опромінених тварин є зміна ізоферментного спектра КК. У щурят, народжених від опромінених гризунів, при зростанні дози опромінення батьків загальна активність ферменту змінюється у бік поступового зниження і супроводжується зменшенням вмісту цитоплазматичної форми ММ-ізоферменту і послабленням активності мітохондріальної форми ферменту як у міокарді, так і у скелетних м'язах.

Особливий інтерес викликає стан креатинкіназної системи у різних видах м'язової тканини нащадків інтактних і опромінених у різних дозах тварин після фізичного навантаження. При оцінці фізичної працездатності цієї групи піддослідних тварин у першу чергу нас цікавило, як змінюватиметься динаміка функціонування креатинкіназної системи після фізичного навантаження і чи залежатимуть ці зміни від дози опромінення батьків.

Фізичне навантаження в інтактних щурят спричинює низку змін у функціонуванні креатинкіназної системи.

Концентрація креатину у скелетному та серцевому м'язах знижується відповідно на 17,7 і 8,5 % порівняно з інтактною групою. Внаслідок цього

відбувається істотне зростання вмісту креатиніну, концентрація якого у скелетному та серцевому м'язах на 28,9 і 33,8 % відповідно перевищує цей показник у контрольній групі.

Активність ферменту креатинфосфокінази у скелетному та серцевому м'язах вірогідно зростає відповідно на 40,5 та 27 % порівняно з інтактною групою (див. табл. 1).

Змінюється також ізоферментний спектр креатинфосфокінази (див. табл. 2). При вірогідному зростанні активності КК-ММ ізоферменту у скелетному та серцевому м'язах відповідно на 43,3 і 54 %, відбувається незначне зменшення активності КК-МВ форми у серцевому м'язі та дещо зростає її активність у скелетному м'язі. Поряд із цим спостерігається несуттєве збільшення МТ-КК ізоферменту.

Фізичне навантаження у 1-місячних щурят, народжених від тварин, опромінених у дозі 0,5 Гр, спричинює значні зміни у креатинкіназній системі.

Порівняно з інтактними щурятами, які не були піддані фізичному навантаженню, в досліджуваній групі вміст креатину у скелетному м'язі вірогідно зменшується на 27,9 %, у серцевому м'язі — на 17,8 %, але це не вірогідно, на відміну від креатиніну, вміст якого у скелетному та серцевому м'язах зростає і становить відповідно 117,6 і 111,6 %.

Активність креатинфосфокінази у серцевому та скелетному м'язах дещо вища у цій групі щурят. Привертає увагу ізоферментний спектр креа-

тинфосфокінази у тканинах 1-місячних щурят, народжених від опромінених у дозі 0,5 Гр тварин, через 1 год після фізичного навантаження. Водночас активність КК-ММ і КК-МВ ізоферментів креатинфосфокінази збільшується у скелетному м'язі відповідно на 7,4 та 9,9 % і, особливо, у серцевому м'язі КК-ММ на 16,7 % і КК-МВ вірогідно на 25,5 %, активність мт-КК ізоензиму різко зменшується і становить 70,2 % у скелетному м'язі та 74,3 % у серцевому порівняно з інтактними щурятами, які не були піддані фізичному навантаженню.

Функціонування креатинкіназної системи у тканинах щурят, народжених від опромінених у дозі 1,0 Гр тварин, які були піддані фізичному навантаженню, істотно відрізняється від інтактних щурят.

Це, перш за все, стосується самого креатину, концентрація якого у скелетному та серцевому м'язах вірогідно зменшується відповідно на 37,5 і 41,3 % від показників інтактних щурят. Зменшується також і вміст креатиніну, концентрація якого у скелетному та серцевому м'язах знижується відповідно на 25,6 і 34,5 %.

Суттєво знижується активність креатинфосфокінази у серцевому м'язі у 1,52 рази та особливо у скелетному м'язі, де активність її падає більш як у 2,5 рази. Значних змін зазнає ізоферментний спектр креатинфосфокінази, який характеризується вірогідним зниженням активності КК-ММ і мт-КК форм ізоферментів креатинфосфокінази у серцевому та скелетному м'язах, на відміну від КК-МВ ізоензиму, активність якого у скелетному м'язі зростає на 22,8 %, а у серцевому — на 26,9 %.

У щурят, народжених від тварин, опромінених у дозі 3,0 Гр, через 1 год після фізичного навантаження спостерігаються найбільш глибокі порушення функціонування креатинкіназної системи. Вони проявляються значним зниженням вмісту креатину у серцевому та скелетному м'язах порівняно з інтактними щурятами. Концентрація його у цих м'язах досягає відповідно 42,5 і 49,3 % від такої в інтактних тварин. Знижується вміст кінцевого продукту обміну креатину — креатиніну у скелетному та серцевому м'язах на 48,3 та 57,2 % відповідно.

Одночасно відбувається різке зменшення загальної активності ферменту креатинфосфокінази у цих м'язах. Активність її у скелетному м'язі зменшується майже у 2,5 рази, а у серцевому — в 1,52 рази порівняно з інтактними щурятами. Глибоких змін зазнає також ізоферментний спектр креатинфосфокінази. Поряд із вірогідним зниженням активності КК-ММ і мт-КК форм ферменту в скелетному та серцевому м'язах, відбувається різке підвищення активності КК-МВ ізо-

ензиму в серцевому м'язі на 56,7 % і невірогідне збільшення у скелетному м'язі на 25,8 %.

Таким чином, характеризуючи зміни у функціонуванні креатинкіназної системи у цій групі щурят, слід зазначити, що фізичне навантаження призводить до виснаження резервів креатинкіназної системи у м'язовій тканині. Це проявляється істотним зменшенням вмісту креатину і креатиніну у тканинах, зниженням загальної активності креатинфосфокінази у м'язах за рахунок КК-ММ і мітохондріальної форм ферменту.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Биохимические* показатели состояния детей из районов радиационного и химического загрязнения / Г. А. Суханова, Т. В. Федотова, А. Э. Сазонов и др. // *Клин. лабор. диагн.* — 1997. — № 6. — С. 46.
2. *Жиленко М. И., Федорова М. В.* Состояние здоровья беременных, родильниц и новорожденных в условиях воздействия малых доз радиации // *Акушерство и гинекология.* — 1999. — № 1. — С. 20-22.
3. *Діхтярук І. І.* Метаболічна корекція сечовиноутворюючої функції печінки в щурят, що народились від опромінених тварин: Автореф. дис. ... канд. мед. наук. — Одеса: Одес. мед. ун-т. — 1997. — 16 с.
4. *Оценка* состояния здоровья беременных и новорожденных, подвергшихся радиационному воздействию в результате аварии на Чернобыльской АЭС / Е. М. Лукьянова, А. Г. Коломийцева, А. А. Яковлев и др. // *Вестн. АМН СССР.* — 1991. — № 11. — С. 20-22.
5. *Петрушкина Н. П.* О влиянии профессионального облучения родителей на состояние здоровья их детей // *Мед. радиол. и радиац. безопасность.* — 1997. — № 6. — С. 37-42.
6. *Антипкін Ю. Г., Квашиніна Л. В., Величко М. І.* Діагностика порушень адаптації у дітей шкільного віку, які постійно мешкають в умовах дії малих доз іонізуючих випромінювань // *Укр. мед. журнал.* — 2000. — № 1. — С. 45-57.
7. *Антипкін Ю. Г., Омельченко Л. І.* Наукове обґрунтування реабілітації дітей, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС // *ПАГ.* — 1996. — № 1. — С. 6-8.
8. *Степанов Г. Ф.* Механізми порушення метаболізму креатину у щурят, народжених від опромінених тварин: Автореф. дис. ... канд. мед. наук. — Одеса: Одес. мед. ун-т., 2005. — 19 с.
9. *Степанов Г. Ф.* Механізми порушення метаболізму креатину у щурят, народжених від опромінених тварин: Дис. ... канд. мед. наук. — Одеса: Одес. мед. ун-т., 2005. — 145 с.
9. *Лапач С. Н., Чубенко А. В., Бабич П. Н.* Статистические методы в медико-биологических исследованиях с использованием Excel. — К.: МОРИОН, 2000. — 320 с.